

כוונה בתפילה

יונתן לוינגר

ראשי פרקים:

מבוא

חשיבות הכוונה

מהי הכוונה?

מעכבים בכוונה

פתרונות למעכבים בכוונה

סיכום

מבוא

את התפילה אנו פוגשים שלוש פעמים ביום. זמן הפגישה אינו תלוי ברצוננו ובמצבנו הנפשי באותה שעה. כשאנו ניגשים להתפלל, אנו פותחים את הסידור, עוצמים עיניים ופותחים את ליבנו לפני המקום. בתפילה אנו מדברים עם הקב"ה, מודים לו על החסד שהוא עושה עימנו, מבקשים ממנו שיעזור לנו להתקדם - הן בעבודה הגשמית והן בעבודה הרוחנית, שופכים את ליבנו ועוד.

סיפור בעל מסר עוצמתי מסופר על רבי לוי יצחק מברדיצ'ב. מסופר כי ביום אחד, לאחר שהסתיימה תפילת שמונה עשרה ניגש רבי לוי יצחק אל כמה מהמתפללים ובירך אותם לשלום. האנשים בקהל תמהו על דבר זה. לאחר מכן הסביר רבי לוי: אל תתפלאו על מעשיי, הלוא אנשים אלה שוטטו בזמן התפילה במחשבותיהם במקומות אחרים. עסוקים היו במחשבות על הסחורה שלהם, הנמצאת בירידיים שבערים אחרות. רק כשסיימו את ברכת "עושה שלום" שבסוף תפילת הלחש, הם יצאו מן היריד ובאו לכאן. לכן מיהרתי ובירכתי אותם לשלום, כפי שצריך לברך אדם שבא מן הדרך.

כמו כן, ידועה אמירתו של ר' נחמן מברסלב: "אתה נמצא במקום שבו נמצאות מחשבותיך, ודא שמחשבותיך נמצאות במקום בו אתה רוצה להיות!"¹

1 אטינגר, הרב אברהם. שיחת חולין של ת"ח החדש (1874) עמ' כט.

מסיפורים אלו אנו למדים כי יש לנו אחריות על מחשבותינו ומוטל עלינו להביא אותן למקום נכון ורצוי, קל וחומר בזמן שאנו מתפללים.

ברצוננו לעסוק במאמר זה בחשיבות הכוונה בתפילה דרך מדרשי חז"ל בהגדרת הכוונה הרצויה, וכן בקשיים וניסיונות ההתמודדות הנדרשים להגיע לכוונה זו.

חשיבות הכוונה

נתבונן בדברי חז"ל בתלמוד המדגישים לנו את החשיבות של הכוונה בתפילה. זו לשון הגמרא:

אמר רבי יוחנן: אני ראיתי את רבי ינאי דצלי והדר צלי. אמר ליה רבי ירמיה לרבי זירא: ודילמא מעיקרא לא כוון דעתיה ולבסוף כוון דעתיה. (ברכות ל, ב)

כשראה רבי יוחנן את רבי ינאי מתפלל ואז חוזר ומתפלל, הוא הסיק כי התפילה הראשונה הייתה תפילת שחרית ואילו התפילה השנייה הייתה תפילת מוסף. לפי רבי ירמיה, שתי התפילות שרבי ינאי התפלל היו שחרית, אך בתפילה הראשונה רבי ינאי לא הצליח לכוון את לבו, ולכן חזר על תפילתו פעם נוספת. רבי ירמיה מראה לנו שעצם התפילה היא הכוונה, וברגע שאדם לא הצליח לכוון בתפילה - הוא החמיץ את מהותה. הן הרמב"ם² והן השולחן ערוך³ פסקו להלכה שבהעדר כוונה צריך לחזור ולהתפלל. לעומתם, הרמ"א⁴ והבן-איש-חי⁵ פסקו שאינו צריך לחזור ולהתפלל. זאת משום שבימינו בני אדם מוצאים קושי רב בכוונה בתפילה, כך שאף אם יחזור ויתפלל בשנית - תפילתו תהייה נטולת כוונה. וזו לשון הרמ"א: והאידינא אין חוזרין בשביל חסרון כוונה שאף בחזרה קרוב הוא שלא יכווין, אם כן למה יחזור? (שו"ע או"ח קא, א)

מכל מקום, נציע בזהירות כי אף לפי הרמ"א שפסק שאינו צריך לחזור ולהתפלל, אם יש אפקטיביות בחזרה על תפילה - שמא כן צריך לחזור (ניתן ללמוד זאת מלשונו - "קרוב הוא שלא יכוון").

2 הלכות תפילה ה, טו

3 או"ח קא, א

4 או"ח שם, שם

5 הלכות שנה א בשלה, ה

נעיין בהמשך הגמרא:

רבי חייא בר אבא צלי והדר צלי. אמר ליה רבי זירא: מאי טעמא עביד מר הכי אילימא משום דלא כוון מר דעתיה, והאמר רבי אליעזר: לעולם ימוד אדם את עצמו, אם יכול לכוין את לבו יתפלל, ואם לאו אל יתפלל. (ברכות ל, ב)

בגמרא לעיל⁶ ראינו כי על האדם לשוב ולהתפלל בשנית אם לא הצליח לכוון בראשונה. הגמרא כאן מחדשת שאדם צריך להעריך מה מצבו - האם דעתו נוחה ומיושבת עליו, ואם כן, עליו להתפלל. אך אם אדם מרגיש ומעריך שדעתו לא מיושבת עליו, או שמא ישנם דברים שמעסיקים ומטרידים אותו וזה יפגע בכוונה שלו בתפילה - עליו לא להתפלל!⁷

לפי דברים אלו, נראה כי חז"ל הדגישו כי הכוונה היא חלק מהותי מהתפילה. לאור הבנה זו, יש לבאר מהי אותה כוונה שצריך לכוון בתפילה. בפרק הבא ננסה לנתח מהי אותה כוונה.

מהי הכוונה?

פעמיים ביום אנו אומרים את הפסוק "וְלְעֲבָדָיו כָּכָל לְבַבְכֶם"⁸, אותו הגמרא דורשת - איזו היא עבודה שהיא בלב? הוי אומר זו תפלה⁹. כלומר, תפילה איננה הוצאה עיוורת של מילים מהפה, וכדברי רבי יהודה הלוי: "ונמצא שאין תפלת החסיד דבר שבמנהג או שבהרגל כשירת הזרוזר והתכי אלא כל מלה מחשבה עמה וכוונה בה"¹⁰. בתפילה אנו מתאמצים, עומלים ומכוונים את הלב. נעיין בדבריהם של הראשונים והאחרונים, ונבאר כיצד עלינו לכוון בעבודת הלב.

6 ברכות שם, שם

7 הגמרא בעירובין מתייחסת אף היא לחשיבות הכוונה בתפילה:

אמר רבי אלעזר: הבא מן הדרך, אל יתפלל שלשה ימים, שנאמר: 'ואקבצם אל הנהר הבא אל אחוא ונחנה שם ימים שלשה ואבינה בעם וגו' (סה, א)

הדרך מתישה ומוציאה אנרגיות מהאדם. נפשו אינה שקולה במצב זה, ולכן הוא צריך לנוח ולהימנע מלהתפלל. וכפירוש רש"י על אתר: "שאינ דעתו מיושבת עליו מפני טורח הדרך". כלומר, הוא לא יצליח לכוון בתפילה כמו שהוא מכוון בשגרה, זאת משום שהוא אינו שרוי במצב האידיאלי הנדרש לכוונה הראויה בתפילה.

8 דברים יא, יג

9 תענית ב, א

10 כוזרי ג, ה

זו לשון הרמב"ם:

חמשה דברים מעכבין את התפלה אף על פי שהגיע זמנה. טהרת ידיים. וכסוי הערוה. וטהרת מקום תפלה. ודברים החופזים אותו. וכונת הלב. (הלכות תפילה וברכת כהנים ד, א)

הרמב"ם מבאר את "כוונת הלב":

כונת הלב כיצד? כל תפלה שאינה בכוונה אינה תפלה. ואם התפלל בלא כונה חוזר ומתפלל בכוונה. מצא דעתו משבשת ולבו טרוד אסור לו להתפלל עד שתתישב דעתו. לפיכך הבא מן הדרך והוא עיף או מצר אסור לו להתפלל עד שתתישב דעתו. אמרו חכמים ישהה שלשה ימים עד שינוח ותתקדר דעתו ואחר כך יתפלל. כיצד היא הכונה. שיפנה את לבו מכל המחשבות ויראה עצמו כאלו הוא עומד לפני השכינה. לפיכך צריך לישוב מעט קדם התפלה כדי לכוון את לבו ואחר כך יתפלל בנחת ובתחנונים ולא יעשה תפלתו כמי שהיה נושא משאוי ומשליכו והולך לו (שם שם, טו - טז).

אולם נראה כי ישנה סתירה מדברי הרמב"ם בפרק י:

מי שהתפלל ולא כוון את לבו יחזר ויתפלל בכוונה. ואם כוון את לבו בברכה ראשונה שוב אינו צריך. (שם י, א).

לפי דברים אלו, מי שכיוון בברכה ראשונה גרידא ובשאר התפילה לא כיוון - אינו צריך לחזור. מכאן עולה הסתירה בדברי הרמב"ם - בפרק ד הרמב"ם אומר שהיות והכוונה מעכבת אז מי שהתפלל בלא כוונה צריך לחזור ולהתפלל שנית, אמנם מפרק י עולה כי הכוונה אינה מעכבת (למעט הכוונה בברכה ראשונה).

רב חיים סולובייצ'יק (ר' חיים מבריסק) מתייחס לסתירה:

ונראה לומר דתרי גווני כוונות יש בתפלה, האחת כוונה של פירוש הדברים, ויסודה הוא דין כוונה, ושנית שיכוון שהוא עומד בתפלה לפני ה', כמבואר בדבריו בפ"ד שם ז"ל, ומה היא הכוונה שיפנה את לבו מכל המחשבות ויראה עצמו כאלו עומד לפני השכינה. (חידושי רבנו חיים על הרמב"ם, הלכות תפילה ד, א)

לפי רב חיים יש שתי כוונות בתפילה. האחת היא ביאור המילים עצמן, והשנייה היא ההבנה כי בתפילה האדם עומד לפני ה'. כאשר האדם אינו מכוון לכך שהוא עומד לפני ה' - הוא מעכב את התפילה וצריך לחזור.

ונראה דכוונה זו אינה מדין כוונה רק שהוא מעצם מעשה התפלה, ואם אין לכו פנוי ואינו רואה את עצמו שעומד לפני ד' ומתפלל אין זה מעשה תפלה, והרי הוא בכלל "מתעסק" דאין בו דין מעשה, ועל כן מערכת כוונה זו בכל התפלה, דבמקום שהיה מתעסק דינו כלא התפלל כלל, וכאלו דלג מלות אלה, והלא ודאי דלענין עצם התפלה כל הי"ט ברכות מעכבין. (שם שם)

ברגע שהאדם מתפלל עליו לכוון שהוא עומד לפני ה' שזה "עצם התפלה". ואם לא כיוון, נחשב ל'מתעסק' - אדם שעשה מעשה בלי כוונה לעשותו - וכך פספס את מהות התפילה. ממילא אין כאן מעשה תפילה, ויתירה מכך - הוא נחשב כ"מדבר בעלמא" ואין חשיבות למילותיו.

ורק היכא שמכוון ומכיר מעשיו ויודע שהוא עומד בתפלה אלא שאינו יודע פירוש הדברים שזה דין מסויים רק בתפלה לבה, הוספת דין כוונה. בזה הוא דאיירי הסוגיא דברכות (לד ע"א) "המתפלל צריך שיכוון לכוון בכל הברכות ואם אינו יכול לכוון את לבן כולם יכוון באחת מהן, אמר ר' חייא אמר ר' ספרא משום חד דבי רבי: באבות". (שם שם)

אדם שמודע ומכוון לכך שהוא עומד לפני ה', אך בכוונת המילים עצמן אינו מצליח לכוון כראוי - הוא אינו צריך לחזור. אולם אם לא כיוון במילותיה של הברכה הראשונה - צריך לחזור שנית.

והנה פ"ד גבי כוונת שיודע שהוא מתפלל כתב הרמב"ם ז"ל כוונת הלב כיצד כל תפלה שאינה בכוונה אינה תפלה ואם התפלל בלא כוונה חוזר ומתפלל בכוונה, מצא דעתו משובשת ולבו טרוד אסור לו להתפלל עד שתתישב דעתו, ובפ"י שם לא כתב הרמב"ם רק חד גוונא מי שהתפלל ולא כיוון לכוון ויתפלל בכוונה, ואינך תרי בכי שימוד דעתו אם יכול לכוון וכן הא דבלא כיוון הוי כלא התפלל השמיט. (שם שם)

הרמב"ם¹¹ מונה שלוש הלכות בנוגע לכוונה בתפילה: תפילה בלא כוונה אינה תפילה, אדם שהתפלל בלי כוונה חוזר ומתפלל, ועל להעריך את מצבו הרגשי אם דעתו מיושבת עליו אם לאו. אך בפרק¹² הרמב"ם מונה רק הלכה אחת מתוך השלוש - ההלכה הקובעת כי אדם שהתפלל ללא כוונה צריך לחזור ולהתפלל. שאלת רב חיים היא מדוע הרמב"ם לא מנה בפרק י את שתי ההלכות האחרות הכתובות בפרק ד?

11 הלכות תפילה וברכת כהנים ד, טו

12 שם, א

תשובתו של רב חיים עולה בקנה אחד עם דברינו עד כה, והיא שישנם שני מישורים לכוונה בתפילה בכל אחד מן הפרקים, ולכן הרמב"ם לא היה צריך למנות את אותן הלכות הכתובות בפרק ה, אף בפרק י.

ונראה דדעת הרמב"ם דשתי מחלקות הן בתפילה. זאת הכוונה שהוא מכיר ומכיר שהוא עומד בתפילה דזה הוי משום דין מתעסק ומשום דין מצוות צריכות כוונה,¹³ דזה הדין והעיקוב הלא נוהג בכל התורה ובכל המצוות לחוד, וכוונת פירוש המילות לחוד. (שם שם) לפי דבריו, כל פרק עוסק בכוונה אחרת. בפרק ד הכוונה היא העמידה לפני ה', וכאשר אדם לא מכוון בזה הוא לא קיים את מעשה התפילה. אולם פרק י עוסק בכוונת פירוש המילים עצמן. ניתן לראות כי הרב קוק מכוון לדברי רב חיים:

יש כונה פרטית, שהיא כונת הפרוש המלות והענינים, ויש כונה כללית, שהיא כונת הלב בגד(ו)לת השם יתברך ורוממות הנפש הראויה לה על ידי האירה באור ד', ששעת התפלה מס(ו)גלת אליה. זהו שלמדנו כאן, שלבד כונת המלות והענינים בפרטיות צריך לכוון לבו לשמים ברוממות השם יתברך, לפי מה שתוכל נפשו שאת, ועל ידי זכרון השם יתברך וגד(ו)לתו תתרומם הנפש לשלמות תכלית התפלה, וממילא היא סגלה להתקבלות התפלה... והוא סימן לדבר שמלבד הכונה הפרטית, שהיא ודאי עקרית, צריכה ודאי כונה כללית, שהיא מצ(ו)ינת בשם 'יכון לבו לשמים' והיא מועלת להתקבלות התפלה (עין איה ברכות א, ה, יז).

אף בדברי הרב קוק אנו מבחינים בקיומן של שתי כוונות בתפילה: "כוונה פרטית" ו"כוונה כללית". אף כאן מהות התפילה היא הכוונה הכללית, שהיא נקראת כאן – "כונת הלב בגדולת ה' יתברך ורוממות הנפש הראויה לה על ידי האירה באור ד'". העמידה לפני ה' היא הדבר העיקרי בתפילה. כוונה זו מתאימה לכוונת העמידה לפני ה' המוזכרת בדברי רב חיים. הכוונה הפרטית המכוונת לפירוש המילות בדברי הרב קוק – מתאימה לכוונה השנייה העולה מדברי רב חיים.

13 עד עתה עסקנו בעיבוד התפילה מצד זה שהאדם אינו בתודעה שהוא עומד לפני ה'. מוסיף רב חיים בדעת הרמב"ם, כי ישנו גורם מעכב נוסף - חוסר כוונה בעשיית המצווה באשר היא מצווה (ללא קשר לתפילה בהכרח). קצרה היריעה מלעסוק בדין זה.

הרב יוסף דב סולובייצ'יק מתייחס לכוונה בצורה חריפה יותר ביחס לדברי רב חיים והרב קוק (תוך שהוא ממשיך את כיוונם). וכך הוא כותב בספרו "איש האמונה":

האמת היא כי מהות התפילה היא חוויית הברית של התחברות עם האלוקים והדיבור אליו ואילו הפעולה הממשית של אמירת הטכסטים היא הטכניקה של מימוש התפילה, אך לא התפילה עצמה.¹⁴

אף מדבריו נראה כי מהות התפילה היא הכוונה שאדם עומד לפני ה' - עצם הפגישה עם קונו. הוצאת המילים מפיו היא רק הדרך שלו לבטא את גודל המעמד בו הוא שרוי, אך אין היא עיקר הכוונה.

ממשיך הרב סולובייצ'יק:

מושג הכוונה ביחס לתפילה אינו דומה למושג הכוונה במצוות אחרות, כי הכוונה בתפילה אינה תוספת חיצונית אלא עצם התפילה ממש.¹⁵

בפרק הזה ראינו את דברי הרמב"ם, פירושו של רב חיים מבריסק על דבריו וכן את דברי הראי"ה והגרי"ד. הגענו להבנה כי הכוונה המהותית ביותר בתפילה היא העמידה לפני ה', והיא הגורמת לעיכוב התפילה. בפרק הבא נעסוק בקשיים המונעים מאיתנו להגיע לאותה כוונה, ומה הם הפתרונות שיכולים להועיל לנו.¹⁶

מעכבים בכוונה

תפילה ללא כוונה כי המתפלל עומד לפני המלך נחשבת כ"מצוות אנשים מלומדה"¹⁷. בעיה זו היא בעיה עתיקת יומין המלווה את חובת התפילה בכל מקום ובכל זמן. וכך גם נאמר במשנה:

רבי אליעזר אומר: העושה תפלתו קבע - אין תפלתו תחנונים. (ברכות משניות ד, ד)

וכך פירש ר' עובדיה מברטנורא:

14 סולובייצ'יק, הרב יוסף דב. איש האמונה, (תשכ"ח) עמ' 34.

15 סולובייצ'יק, הרב יוסף דב. איש האמונה, (תשכ"ח) עמ' 34, הערה 26.

16 נעיר כי אבחנתו של רב חיים לא נפסקה להלכה. כפי שראינו בדברי הרמ"א לעיל, להלכה בלאו הכי אין לחזור ולהתפלל אף אם לא כיוון.

17 ישעיהו כט, יג.

שתפלתו דומה עליו כמשאוי. ולשון קבע שאומר חוק קבוע עלי להתפלל וצריך אני לצאת ממנה. (ברכות משניות ה, ד)

כשאדם מתפלל כממלא חובה המוטלת עליו שלוש פעמים ביום ולא מתוך רצון והשתוקקות, הוא עלול לאבד את הרצון להתפלל (וזאת מתוך רצון לסיים את התפילה בהקדם). האדם לא מבין את גודל הסיטואציה בה הוא נוכח - העמידה לפני קונו כשבידו אפשרות לבקש כל דבר שיחפוץ. כיוון שכך – "אין תפילתו תחנונים".

שגרת התפילה יכולה להוות בעיה גדולה עבור כוונת הלב הנדרשת מאיתנו. הציווי על הרגש של האדם הוא מורכב, קל וחומר כשהציווי הוא שלוש פעמים ביום. וכך אמרו התוספות:

ונראה לרבי דעיון תפלה שהוא רע שאינם מכוונים תפלתם כדאמרינן (שבת קכז). באלו דברים שאדם אוכל פירותיהם כו' ועיון תפלה ומזה אין אדם ניצול בכל יום שאין שום אדם יכול לכיין בתפלתו היטב. (תוס' מסכת בבא בתרא קסד, ב. ד"ה עיון תפילה).

ואלו הם דברי ר' יהונתן אייבשיץ:

ומזה הדור אתם ראו הוא הדבר אשר תמיד אקרא יומם ולילה לא דומיה להיות איש הישראלי עובד מצות ה' בלב ובכוונה שלימה לא בדרך מצות אנשים מלומדה כפי ההרגל וטבעו בלי כונה לקיים רצון הבורא לשמוח בעבודתו ובמצות וביחוד בעמוד התפלה אשר היא עיקר עבודת הלב ובעו"ה מרוב פיטפוטי הדברים ואמירת תהלים ותחינות ובקשות לא יכלה הספר ההרגל בו הוא תנועה עצמית ומעצמו ינועו שפתים והלשון הולך וחדל ובקרבו ישים אורב ממחשבה אחרת למשא ומתן מחשבות זרות ופיגול חוץ למקומו וזמנו. (יערות הדבש חלק ג, ד).

אנו רואים כי ישנו קושי גדול בשגרת התפילה. ישנם מצבים רבים בהם האדם מתפלל מתוך הרגל, שמא מתוך רצון לקיים מצווה, אך הוא שוכח כי עיקר מעשה המצווה הוא הדיבור האמיתי והזך לפני ה', ולא הוצאת המילים מפיו לפי נוסח התפילה. הוא אינו מביא את כוונת לבו במלוא עוצמתה לתפילה, הוא אינו חש את השכינה השורה סביבו. לאחר תפילה כזו החוזרת ונשנית מספר פעמים – אבד רצונו להתפלל.

לאחר שעמדנו על הקושי המובנה בתפילה מנוסחת וממוסדת, נתייחס בקצרה מדוע חז"ל ראו לנכון לתקן תפילה כזו.

אנשי כנסת הגדולה תיקנו נוסח קבוע הממסד את התפילה. על פי הבנתם תקנה זו הייתה

חיונית על מנת לשמר לאורך דורות את חשיבות ומרכזיות התפילה. בזמן בית שני התפילה ליוותה את הקרבת הקורבנות, ולא הייתה החלק המרכזי בעבודת ה' של האומה. ברגע שבית המקדש חרב ויצאנו לגלות, התפילה הפכה להיות הקשר המרכזי בינינו לבין ה' (לצד לימוד תורה, קיום מצוות פרטיות ועוד). לכן, אנשי הכנסת הגדולה הבינו כי יש להפוך את התפילה מדבר שולי בעבודת ה' לדבר מרכזי. זאת מתוך הבנה כי ללא בית מקדש יש להעביר את מרכז הכובד בעבודת ה' לשגרה של האדם הפרטי. הם כתבו נוסח אחיד וקבעו שעות תפילה מסודרות על מנת למנוע מצב בו הקשר בינינו לריבונו של עולם ייחלש.¹⁸

על אף הקשיים הכרוכים בתפילה הממוסדת, עלינו למצוא דרכים על מנת להפוך את התפילה לדבר רוחני ועמוק יותר.

פתרונות למעכבים בכוונה

נציג שני פתרונות שיכולים לסייע לנו בעבודת התפילה. לשני הפתרונות הללו ישנו מכנה משותף - מדובר בפתרונות ישימים בעלי גוון שגרתני.

דרך ראשונה מובאת במשנה בברכות הדנה מה עלינו לעשות בשביל להגיע לכוונת הלב:

אין עומדים להתפלל אלא מתוך כובד ראש. חסידים הראשונים היו שוהין שעה אחת ומתפללין כדי שיכוונו לבם לאביהם שבשמים. (משנה ברכות ה, א)

דרכן של החסידים טרם התפילה הייתה כך: הם היו מגיעים שעה לפני התפילה והיו מרוקנים את מחשבותיהם הלא הרצויות בשביל שדעתם תהיה מיושבת בשעת תפילתם. בכך כוונתם תוכל לבוא לידי ביטוי, והם ידעו שהם עומדים מול הקב"ה. הדרך הזאת היא פרקטית ופשוטה - להגיע לפני התפילה, ולא ברגע שהיא מתחילה. כמובן שאין הכוונה להגיע שעה לפני התפילה - דווקא, אלא כל אחד יכול לדעת את כמות הזמן שייקח לו להגיע למצב אידאלי של כוונה וכובד ראש. נראה להוסיף כי יש להתכונן אף מבחינה פיזית - האדם צריך להרגיש נינוח ורגוע. כך גם מבחינה נפשית - לתת למחשבות הלא רצויות לעבור בטרם התפילה מתחילה, ולרכז את כל כוונותינו לדבר אחד - העמידה לפני ה'.

דרך נוספת עולה מדברי הרב קוק בשמונה קבצים:

התפילה היא ההבעה של האמונה הטבעית, כשהיא ממלאה את הנשמה, הרי היא הולכת ומפכה כנחל הנובע. בורא ניב שפתים לרחוק ולקרוב אמר ד' ורפאתיו. אם עשו שפתותיו של אדם תנובה, מבושר הוא שתפילתו נשמעת. כשבאה התפילה אחרי השובע הטבעי ועושר האמונה בכל מילוייה, אין בה עמל ויגיעה ולא עצבון וקדרות, כייאם נחת רוח וחדוה פנימית, ההולכת ומתנשאת למרום השמחה והעונג, ומשכחת כל צוקה וכל יגון ואנחה. אמנם ככל יצירה טבעית צריכה התפילה עיבוד וניקיון, וזאת היא עומק התכונה של יחשה של תורה אל התפילה, ויחש הערך המוסרי המעשי והמדותי של המתפלל אל תפילתו, מצד עצמות ערכה, ומצד הצפיה של התקבלותה והתמלאותה. (שמונה קבצים קובץ ז, צא)

התפילה מבטאת את המתחולל ברבדים העמוקים של נבכי נפשו. כאשר אנו מפתחים את האמונה שלנו בשגרת החיים - הכוונה בתפילה שלנו תהיה עוצמתית ועמוקה. בכך אנו נוכל להביא לידי ביטוי את הדבר הטובע בנו - הקשר בינינו לבין ה'. עלינו להבין שהתפילה אינה נפרדת מעבודת ה' היומיומית שלנו, אלא התפילה היא חלק מהמארג הכולל בעבודת ה' של האדם. כיוון שכך, אין אנו אמורים לטפל בבעיה הזו באופן נקודתי. חיזוק ועיצוב האמונה שלנו בשגרה ישפיעו באופן ישיר על התפילה, כיוון שישנו קשר אינטגרלי בין שתיהן.

סיכום

במאמרנו עסקנו בנושא הכוונה בתפילה. פתחנו עם החשיבות הגדולה של הכוונה דרך מאמרי חז"ל. לאחר מכן עסקנו בדברי הרמב"ם ובדברי רב חיים מבריסק, והגענו להבנה כי ישנם שני סוגי כוונות. האחת היא ביאור המילים, והשנייה היא ההבנה כי בתפילה האדם עומד לפני ה'. כאשר אדם אינו מכוון לכך שהוא עומד לפני המקום - תפילתו מעכבת ועליו לחזור ולהתפלל. במילים אחרות, חסרון הכוונה מעכב את התפילה כרוך בהעדר ההבנה הבסיסית כי אנו עומדים בתפילה לפני ה'. בניגוד לכך, כאשר החיסרון בכוונת התפילה הוא בכוונת פירוש המילים גרידא (כוונה פרטית כלשון הרב קוק) - הדבר אינו מעכב את התפילה. בסיום עיוננו, עסקנו בקשיים המציאותיים המעכבים אותנו מלהגיע לאותה כוונה, תוך ניסיון לתת פתרונות שגרתיים שיוכלו לסייע לנו.